EU:n maaperän seurantaa koskeva laki

Ympäristövaliokunta 24.10.2023

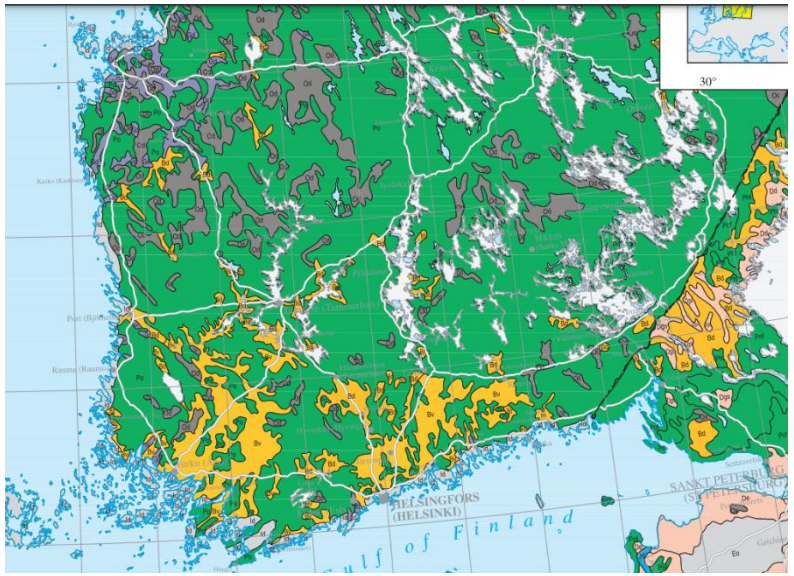
Teija Haavisto, Erikoissuunnittelija, Kiertotalousratkaisut

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Yleisiä kommentteja direktiiviehdotuksesta

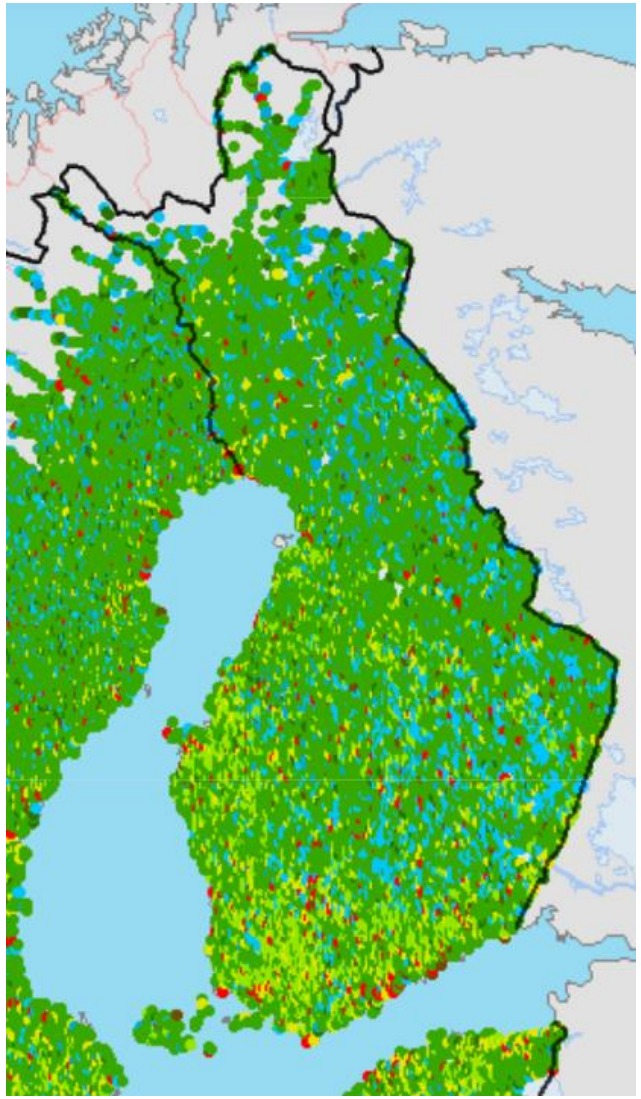
- Tavoite on kunnianhimoinen ja kannatettava
- Direktiiviehdotuksessa on niitä elementtejä, joita Suomi ennakkovalmistelussa piti tärkeinä:
  - Ottaa huomioon jäsenvaltioiden väliset erot olosuhteissa kuten maaperä, ilmasto, maankäyttö, elinkeinorakenne
  - Jättää jäsenmaille liikkumavaraa toimeenpanossa
  - Riskiperusteinen lähestymistapa
- Seurattavissa muuttujissa ja kestävän hoidon periaatteissa maatalouspainotus ja joiden soveltuvuus metsämaille ja metsätalouteen voi olla huono
- Suuri liikkumavara voi johtaa jäsenmaissa eri tasoiseen toimeenpanoon
- Epäselviä kohtia ehdotuksessa
  - Maanhoitoalueiden perustaminen (alueiden rajaus)
  - Mekanismi, jonka avulla maanomistajat ja maanhoitajat voivat vapaaehtoisesti sertifioida maaperän terveyden

Maanhoitoalueiden määrittäminen

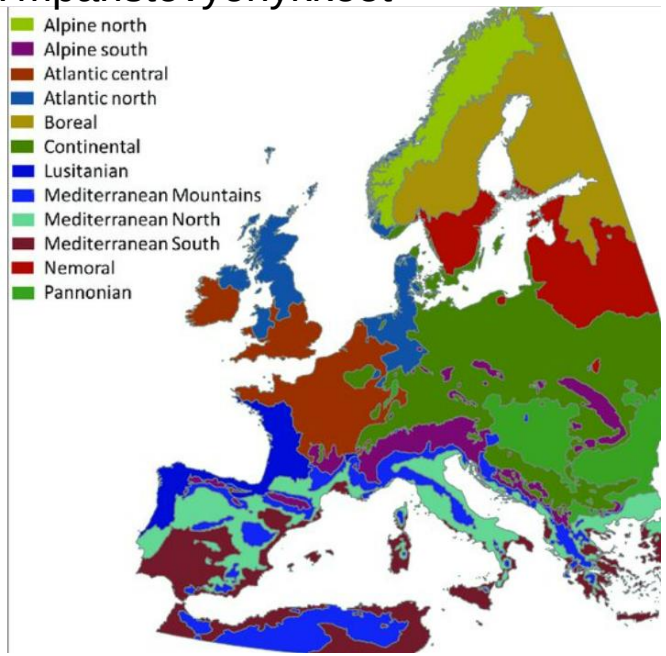
Maalaji

Pyrittävä siihen, että kukin maanhoitoalue on homogeeninen maalajin, ilmasto- ja ympäristö-vyöhykkeiden ja maanpeitteen / maankäytön osalta.
Voidaan ottaa huomioon olemassa olevat hallinnolliset yksiköt esim. ELY-keskukset.

Lucas maanpeite (tai maankäyttö)

Ympäristövyöhykkeet

Ilmastovyöhykkeet

Seuranta

- Kansallisessa maaperäseurannassa tunnistettu puutteita, jotka edellyttävät huomattavaa resurssien kohdentamista seurantojen kehittämiseen
  - Metsämaa, kaupunkialueet, maaperän monimuotoisuus, haitalliset aineet
- Direktiiviehdotuksessa uusia seurattavia muuttujia
- Jäsenmaiden tulee valita seurattavat orgaaniset epäpuhtaudet
  - Tutkimustulosten mukaan biosidien, lääkeaineiden ja PFAS-yhdisteiden (Perfluoroalkyylikemikaalit) maaperäpitoisuudet voivat olla korkeita ja ylittää maaperäeliöille turvallisen pitoisuuden alueilla, joilla on hyödynnetty jätevesilietteitä tai yhdyskuntalietepohjaisia tuotteita => kartoitettava maaperäpitoisuuksia, jotta tunnistetaan riskialueet
- Vuosittainen luonnontilaisten ja peltoalueiden rakennuskäyttöön ottamisen ja maaperän läpäisemättömällä kerroksella sulkemisen seuranta vaatisi kansallisesti merkittäviä lisäresursseja => pidempi seurantasykli olisi parempi esim. 5 vuotta
  - Soveltuvien aineistojen saatavuus (tarkkuustaso, sulkemista koskeva julkaistu 3 v. välein), menetelmien kehittyminen (eri ikäisten aineistojen vertailtavuus), rakentamismuutokset hitaita / monivaiheisia

Kommentteja seurattavista muuttujista

- Maaperän orgaanisen hiilen ja saveksen suhde ei sovellu metsämailla maaperän orgaanisen hiilen vähentymistä kuvaavaksi muuttujaksi, koska saven määrä metsämaassa vähäinen.
- Maahengitys kuvaa mikrobiaktiivisuutta, ei sovellu maaperän monimuotoisuudesta kertovaksi indikaattoriksi. Esimerkiksi DNA-menetelmillä voidaan seurata maaperän mikrobien runsautta ja monimuotoisuutta.

Kuva: Riku Lumiaro

Seurantojen resurssitarpeet ja kustannukset

- Direktiiviehdotus edellyttää aiempaa suurempaa näytepisteiden määrää
- Nykyisin pelto- ja metsäalueilla kummallakin noin 630 näytepistettä
- Komission LUCAS-näytteenoton pisteitä Suomessa n. 1 000
- Jatkossa LUCAS-näytepisteet voivat kattaa korkeintaan 20 % kansallisen seurannan näytepisteiden määrästä => Kansallisen seurannan näytepisteitä vähintään 4 000, mutta määrä voi olla paljon suurempikin
- Seurantojen kustannukset tulevat kasvamaan näytepisteiden suuremman määrän ja uusien mitattavien muuttujien vuoksi
- Osa orgaanisten haitta-aineiden analyyseistä kalliita

Kuva: Maiju Lehtiniemi

Maaperän terveyden tilan arviointi

- ”Yksi ulos – kaikki ulos” –periaate , eli yhden raja-arvon ylitys johtaa alueen luokitteluun tilaltaan huonoksi, on liian tiukka.
- Maaperän tilaa tulisi tarkastella laajemmin useiden muuttujien osalta ja ottaa huomioon maaperän tilan kehityssuunta. Arviointiin voisi soveltua paremmin esim. yleisesti käytetyt tarkastelutavat kuten liikennevalo-tarkastelu tai useiden muuttujien arvoihin perustuva pisteytysjärjestelmä

Pilaantuneet maa-alueet

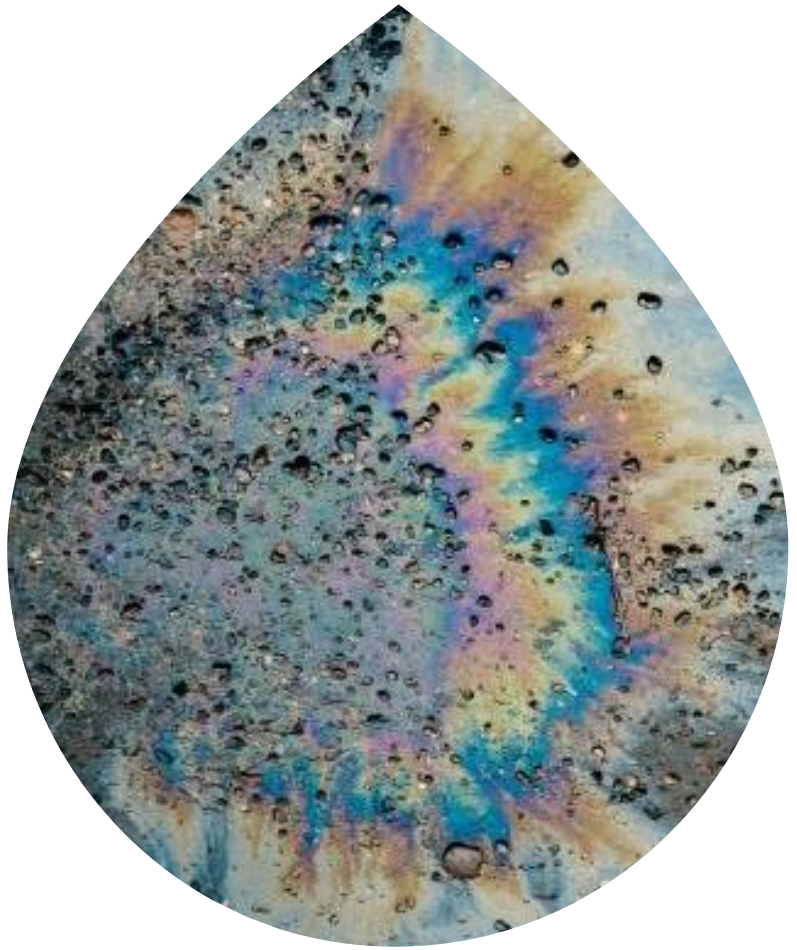
- Hyvää on ehdotuksen sisältämä joustavuus, riskiperusteisuus, tapauskohtainen riskinarviointi ja mahdollisuus kansalliseen harkintaan; näiden tulisi säilyä ehdotuksen jatkokäsittelyssä
- Kokonaan eroon maaperän pilaantumisesta tuskin päästään tavoitteesta huolimatta
  - Uusia kohteita onnettomuuksien seurauksena, tunnistetaan uusia haitallisia aineita
- Tavoitteeksi kansalliset pilaantuneiden maiden strategiat ja ohjelmat, joilla johdonmukaisesti edistetään pilaantuneiden maa-alueiden tunnistamista, tutkimista ja kunnostamista

- Jäsenmaiden työtä tukemaan niiden välistä tiedonvaihtoa ja yhteistyöverkostoja => yhteisen tietopohjan, tavoitteiden ja periaatteiden muodostuminen

- Numeeriset ympäristötavoitteet tulisi direktiiviehdotuksessa rajata vain välttämättömiin maaperän tilaa kuvaaviin muuttujiin (vrt. vesipuitedirektiivin perusteltujen ja joustavien numeeristen ympäristötavoitteiden muuttuminen sitoviksi raja-arvoiksi).
- Muissa direktiiveissä tai kansallisissa asetuksissa, esim. lannoiteasetus, olevat raja-arvot voisivat olla parempi keino ehkäistä maaperän likaantumista ja varmistaa puhtaat materiaalikierrot

Pilaaja maksaa – periaatteen toteutuminen

- Aikataulu haastava; kunnostusvastuullisen selvittäminen on aikaa vievää
- Päätyvätkö jäsenmaat toteuttamaan ja maksamaan puhdistuksia?
- Voiko direktiivin toimeenpano johtaa puhdistamisesta vastuussa olevien tahojen tukemiseen?
- Voiko syntyä unionin sääntelyssä kielletyksi katsottavaa valtiontukea?

Vapaaehtoinen sertifiointimekanismi

- Epäselvää: Mikä olisi sertifioinnin ja maaperätodistuksen status ja juridinen merkitys, koskisiko kaikkea maaperää, mihin tietoon se perustuisi, kuka tiedon tuottaisi, mekanismin hallinnollinen taakka ja kustannukset
- Suomessa on olemassa ympäristösuojelulain 139 §:ään perustuva selontekovelvollisuus maaperän pilaantumisesta
- Se on toiminut hyvin ja on parempi keino varmistaa maaperän tilaa koskevan tiedon siirtyminen maa-alueiden luovutustilanteissa

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Kuva: Minna Autio

Kiitoksia!

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute